

Sygn. akt I ACa 621/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 września 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Mazurkiewicz-Talaga /spr./
Sędziowie:	SSA Bogusława Żuber SSA Karol Ratajczak
Protokolant:	st.sekr.sądowy Agnieszka Paulus

po rozpoznaniu w dniu 18 września 2013 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **B. Ż. (1) i W. Ż.**

przeciwko **Towarzystwo (...) spółce akcyjnej**

z siedzibą w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu, XIV Wydział Cywilny z siedzibą w Pile

z dnia 11 marca 2013 r., sygn. akt XIV C 686/11

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1. w ten tylko sposób, że datę początkową biegu odsetek od zasądzonych w nim kwot ustala na dzień 11 marca 2013 r.,

II. zasądza od każdego z powodów na rzecz pozwanego kwoty po 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

/-/ K. Ratajczak /-/ M. Mazurkiewicz-Talaga /-/ B. Żuber

Sygn. akt I ACa 621/13

UZASADNIENIE

Powodowie B. Ż. (1) i W. Ż. wnieśli do tutejszego Sądu pozew o zapłatę od pozwanego Towarzystwa (...) S.A. kwot po 50.000 złotych na rzecz każdego z powodów tytułem zadośćuczynienia za naruszenie ich dóbr osobistych wskutek śmierci syna K. Ż. w związku z wypadkiem komunikacyjnym z dnia 12 lipca 2007 roku wraz o odsetkami liczonymi od dnia 12 lutego 2007 roku oraz kwot po 50.000 złotych na rzecz każdego z powodów tytułem pogorszenia się ich

sytuacji życiowej wskutek śmierci syna w związku z wypadkiem j. w. z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 11 września 2007 roku do dnia zapłaty.

Pozwany Towarzystwo (...) S.A. w W. wniósł o oddalenie powództwa pismem z dnia 22 listopada 2011 roku twierdząc, że powództwo jest bezzasadne.

Wyrokiem z dnia 11 marca 2013 r. Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego na rzecz powódki B. Ż. (1) kwotę 50.000 zł, W. Ż. kwotę 50.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 12 grudnia 2009 r. do dnia zapłaty. Zasądził od pozwanego na rzecz B. Ż. (1) i W. Ż. kwotę 8.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 14 listopada 2011 r. do dnia zapłaty. Oddalił w pozostałym zakresie powództwo o odszkodowanie i rozstrzygnął w przedmiocie kosztów procesu.

Podstawę rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego stanowiły następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Powodowie B. Ż. (1) i W. Ż. są rodzicami zmarłego w dniu (...) syna K., w wyniku wypadku drogowego na trasie nr 188 pomiędzy miejscowością D., a miejscowością S., wskutek naruszenia zasad prawa o ruchu drogowym przez kierującego pojazdem B. o numerze rejestracyjnym (...) Ł. S..

Syn powodów był pasażerem tego samochodu i poniósł śmierć na miejscu. Dochodzenie w tej sprawie zostało umorzone wobec śmierci kierującego samochodem. Biegły z dziedziny techniki samochodowej i rekonstrukcji wypadków drogowych w opinii stwierdził, iż do wypadku doszło wskutek nie dostosowania sposobu jazdy, w tym prędkości do warunków drogowych.

W dniu wypadku powodowie posiadali sześcioro dzieci. Poza zmarłym K. wszystkie dzieci żyją. W chwili wyrokowania najmłodszy syn miał 19 lat, najstarsza córka 31 lat. Obecnie wszystkie dzieci, poza najmłodszym, uczącym się, są już samodzielne. W dniu wypadku małżonkowie Ż. prowadzili wspólnie działalność gospodarczą na stacji benzynowej w D.. W. Ż. prowadził stację benzynową i okresowo zatrudniał dwóch pracowników. Przy stacji benzynowej pobudowano bar gastronomiczny, który prowadziła powódka, zatrudniając do pomocy również osoby obce. W prowadzeniu tej stacji pomagały dzieci stron w okresie wakacji letnich, córka N. głównie w barze, zmarły syn K. na stacji benzynowej. W dniu zdarzenia powód zwolnił jednego pracownika z uwagi na spodziewaną pomoc w prowadzeniu stacji przez syna K..

Powodowie są właścicielami tej stacji. Na jej rozbudowę małżonkowie jeszcze przed wypadkiem zaciągnęli dwa kredyty w Banku (...) w wysokości 1.000.000 złotych i 100.000 złotych. Raty z tytułu spłaty kredytu wynoszą ok. 20.000 złotych miesięcznie.

Małżonkowie w dacie wypadku zamieszkiwali wspólnie z trojgiem dzieci: córką N. uczącą się w liceum ogólnokształcącym, już pełnoletnią, zmarłym synem K. liczącym wówczas 17 lat, uczniem I klasy technikum, uczącym się w zawodzie technologii żywności przy Zespole Szkół (...) w K., synem K., ur. (...), wówczas uczącym się w gimnazjum w K. - w budynku mieszkalnym, stanowiącym własność powodów o powierzchni 180 m².

Źródłem utrzymania małżonków były dochody ze stacji paliw w D. wraz z barem oraz ze stacji w W., jak również z dzierżawionej przez powoda stacji paliw w Z.. Małżonkowie po śmierci syna K. nieprzerwanie prowadzą bar gastronomiczny. W 2008 roku powód darował synowi P. stację benzynową w W.. Od stycznia 2010 roku powód zawiesił działalność na stacji w D.. Od końca stycznia 2010 roku powód zaprzestał dzierżawić stację benzynową w Z.. Małżonkowie od kwietnia 2012 roku utracili płynność finansową i zaprzestali spłacać kredyt w (...).

Od czasu zawieszenia działalności na stacji benzynowej w D. jedynym źródłem utrzymania powodów są dochody z prowadzenia baru gastronomicznego przy stacji. Bar ten był czynny nieprzerwanie do daty śmierci syna stron, z tym, że w okresie letnim w jego prowadzeniu pomagała córka stron.

Powódka B. Ż. (1) na skutek śmierci syna jest w złej kondycji psychicznej. Przed zdarzeniem z dnia 12 lipca 2007 roku nie ujawniała zaburzeń w stanie zdrowia psychicznego. Zmiany w zdrowiu psychicznym nastąpiły u powódki po śmierci syna. U powódki biegły A. T. stwierdził przewlekłe zaburzenia adaptacyjne postresowe i określił uszczerbek

na zdrowiu u powódki na 10%. Wskazał, że stan zdrowia powódki ma wpływ na obniżenie aktywności zawodowej, co powoduje wyraźne konsekwencje w sytuacji życiowej. Biegły w swojej opinii zdiagnozował u powódki B. Ż. (1) zaburzenia depresyjne adaptacyjne, jako przedłużoną reakcję na ciężki stres.

Powódka po śmierci syna leczyła się u lekarza rodzinnego na nerwy i depresję. Przyjmuje leki o nazwie (...) lek uspakajający i lek na nadciśnienie (...). Powódka, mimo upływu około pięciu lat od śmierci syna, w dalszym ciągu nie potrafi spokojnie mówić, płacze, co zresztą było widoczne w trakcie całego procesu.

U powoda W. Ż. biegły w swej opinii stwierdził ciężką sytuację stresową w związku ze zdarzeniem z lipca 2007 roku, co spowodowało zaburzenia adaptacyjne i nerwicowe. W. Ż. przed wypadkiem był osobą zdrową psychicznie i fizycznie.

Stwierdzone u powoda zaburzenia adaptacyjne i nerwicowe spowodowały uszczerbek na zdrowiu oceniony przez biegłego na 5%. Biegły w opinii stwierdził, iż przeżywanie stresu, związanego ze śmiercią syna, miało inny charakter niż u jego żony, był wewnętrzny, bez epatowania straty, żałoby, był opanowany, co pozwoliło powodowi na pogodzenie się z nieszczęściem i powrót do obowiązków zawodowych.

Powód W. Ż. po śmierci syna nie leczył się u żadnego lekarza, przez krótki okres czasu po zdarzeniu złamał abstynencję alkoholową. Powodowie posiadają jeszcze pięcioro dzieci, z którymi są związani i utrzymują bliskie relacje, byli i są zgodnym małżeństwem. Po śmierci syna małżonkowie fakt ten bardzo przeżyli, bowiem z nim powodowie byli najbardziej związani, bowiem syn ten najczęściej pomagał rodzicom na stacji i robił to sam, bez potrzeby zachęcania go do tej pracy i chciał w dorosłym życiu prowadzić taką działalność zawodową. Powodowie zamierzali w przyszłości podarować też dziecku stację w D., jak darowali po śmierci syna K. stację w W. starszemu synowi. Rodzice z synem K. byli bardzo związani, powódka uważała syna za „swoją przylepę”, ojciec wyjeżdżając z miejsca zamieszkania wszędzie zabierał ze sobą syna. Małżonkowie spędzali z młodszymi dziećmi czas wolny, wyjeżdżając na kilka dni. W dniu tragicznego zajścia syn K. zastępował ojca na stacji, kiedy ten załatwiał sprawy urzędowe. Również na stacji w barze nie było jego matki, która pojechała do USC. Sytuacja materialna powodów pogorszyła się od lipca 2007 roku przez to, że wystąpiły trudności finansowe, wynikające z konieczności spłacania zadłużenia bankowego w znacznej wysokości, co doprowadziło do zaprzestania spłacania przez powodów w 2012 roku rat kredytu, zaciągniętych na rozbudowę stacji w D. i sprzedaż paliwa. Na sytuację tę wpłynął również fakt, iż powód zrezygnował z dzierżawienia stacji w Z. oraz przekazał część swojego majątku w postaci stacji paliw w W..

W styczniu 2010 roku W. Ż. zawiesił działalność gospodarczą- prowadzenie stacji paliw w D.. Jedynym źródłem utrzymania powodów są dochody z prowadzenia baru, które powodowie określili na kwotę ok. 3000 złotych miesięcznie.

Przechodząc do rozważań prawnych Sąd Okręgowy stwierdził, że pozwany, po otrzymaniu zawiadomienia o szkodzie, przeprowadził postępowanie ustalające, dotyczące wypadku z dnia 12 lipca 2007 roku, w którym zginął syn powodów K.. Tym samym przyjął odpowiedzialność za sprawcę szkody i wypłacił powodowi kwotę 3.450,79 złotych tytułem zwrotu udokumentowanych kosztów pogrzebu oraz oddalił pozostałe roszczenia.

Podniósł, że powodowie w niniejszej sprawie domagali się zapłaty odszkodowania zadośćuczynienia oraz kwoty 8.000 złotych tytułem zwrotu kosztów, związanych z wystawieniem nagrobka, na podstawie przedłożonej faktury. Żądania tego pozwany nie kwestionował, a faktura wystawiona przez firmę (...) nie odbiega w swej wysokości od przeciętnych kosztów za tę usługę. Dlatego też Sąd uznał za zasadne żądanie powodów i zasądził kwotę 8000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami, liczonymi od upływu 7 dni od momentu doręczenia stronie pozwanej odpisu pozwu, czyli od dnia 14 listopada 2011 roku.

Co do żądania zapłaty zadośćuczynienia, Sąd pierwszej instancji stwierdził, że nie można uznać, że istnieją podstawy prawne do zastosowania art. 446 § 4 k.c., co do zdarzeń prawnych i skutków zaistniałych przed wejściem w życie tego przepisu w dniu 3 sierpnia 2008 r. W sytuacji uregulowania skutków prawnych, jako następstwa określonego zdarzenia prawnego, stosuje się przepisy obowiązujące w chwili tego zdarzenia. W niniejszej sprawie powodowie

swoje żądanie zadośćuczynienia wywodzą z następstw zdarzenia, zaistniałego pod rządem art. 446 k.c. w poprzednim brzmieniu.

Wskazał, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęta została koncepcja, że więź emocjonalna łącząca osoby bliskie jest dobrem osobistym, jakim jest relacja między zmarłym, a osobą zainteresowaną, a art. 448 k.c. stanowi podstawę do zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego najbliższym członkom rodziny za doznaną krzywdę. Przesłanką tej odpowiedzialności jest bezprawne, ale i zawinione, działanie sprawcy. Na gruncie niniejszej sprawy i ustaleń dowodowych wynika, iż do wypadku doszło z winy kierowcy, który naruszył przepisy ruchu drogowego jadąc z nadmierną szybkością. Spowodowanie śmierci syna powodów K., naruszyło sferę psychicznych odczuć powodów, będących rodzicami, a więc osobami najbliższymi.

Sąd Okręgowy wskazał, że zadośćuczynienie ma kompensować nie tylko ból, spowodowany śmiercią bliskiej osoby, ale też przedwczesną śmierć osoby bliskiej, w tej sprawie syna K., który w dacie śmierci miał 17 lat. Dobrem osobistym, którego naruszenia wymaga rekompensata, jest prawo do życia w rodzinie. Śmierć syna stron zerwała też więzi emocjonalne, łączące powodów z synem. Sąd pierwszej instancji uznał, że cierpienia psychiczne powodów, związane ze śmiercią syna, osłabiły ich aktywność życiową, powodując utratę możliwości polepszenia warunków życia w przyszłości. Powodowie zaniechali działalności gospodarczej na stacjach paliw w W., Z., a na końcu również działalność na stacji w D..

Syn stron w dniu wypadku miał 17 lat, mieszkał z rodzicami, z którymi był związany, rodzice mieli zamiar w przyszłości przekazać synowi stację benzynową w D.. Wprawdzie po śmierci syna powodowie nie są samotni, bowiem posiadają jeszcze pięcioro dzieci, jednakże tylko troje najmłodszych, tj. studiująca córka i młodszy bracia byli blisko rodziców, mieszkali z nimi, tym samym byli bardziej emocjonalnie z nimi związani, a nadto syn K. często towarzyszył ojcu w czasie wyjazdów poza miejsce zamieszkania, pomagał rodzicom na stacji w D..

Mając te okoliczności na uwadze Sąd Okręgowy przyjął, że prawdopodobnie, w związku z tymi planami syn K. mieszkałby w następnych latach wraz z rodzicami, z którymi miał najlepsze relacje codziennie i tym samym należało uznać, że właśnie on w swoim samodzielnym życiu mieszkałby z rodzicami z racji bliskich więzów emocjonalnych, jak i planów zawodowych. Sąd uznał w związku z tym wysokość zadośćuczynienia do kwoty 50.000 złotych, wyliczając ją stosownie do rodzaju naruszonego dobra powodów.

W ocenie Sądu Okręgowego, art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczeń Komunikacyjnych (Dz. U. 03.124.1152) nie wyłącza dochodzenia zadośćuczynienia za naruszone dobro osobiste powodów. Roszczenie powodów ma charakter majątkowy w związku ze śmiercią osoby poszkodowanej. Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2003 roku, art. 34 ust. 1 ustawy z 22 maja 2003 roku nie wyłączył z zakresu ochrony ubezpieczeniowej zadośćuczynienia za krzywdę osoby, wobec której ubezpieczony poniósł odpowiedzialność na podstawie art. 448 k.c. Nadto wskazał, że posiadacz lub kierujący pojazdem mechanicznym są obowiązani do odszkodowania za wyrządzoną szkodę w związku z ruchem pojazdu, którego następstwem jest również śmierć poszkodowanego.

Jeśli chodzi o roszczenie o odszkodowanie Sąd Okręgowy wskazał, że art. 444 § 3 k.c. daje możliwość, według uznania Sądu, do przyznania najbliższym członkom rodziny zmarłego stosownego odszkodowania, jeżeli skutek śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej.

Szkoda ta polega na pogorszeniu obecnej sytuacji materialnej, ale obejmuje także przyszłe szkody majątkowe. Roszczenie to przysługuje najbliższym członkom rodziny, a więc powodom. Celem tego odszkodowania ma być zrekompensowanie rzeczywistego znaczącego pogorszenia sytuacji życiowej i nie może być ono źródłem wzbogacenia się powodów.

Sąd pierwszej instancji zważył, że powodowie w pierwszej kolejności nie wykazali, że pogorszenie sytuacji ich sytuacji materialnej było związane ze śmiercią syna, ani też nie uprawdopodobnili rozmiaru tej szkody, a wykazanie tej okoliczności ciążyło na powodach. Wykazane zostało, poprzez zeznania syna stron i córki, że pogorszenie sytuacji

nastąpiło, jednakże brak dowodów na okoliczność tego faktu, jak i na istnienie związku przyczynowo -skutkowego związanego ze śmiercią syna K. , a ich obecną sytuacją materialną. Sąd Okręgowy wskazał, że wprawdzie powodowie twierdzili, że działalność na stacji benzynowej nie była prowadzona, to jednak nie wskazali dowodów na okoliczność jej faktycznych przyczyn . Po śmierci syna K. powodowie wyzbyli się znacznej części majątku w postaci stacji benzynowej w W., którą darowali innemu synowi. Nadto zaprzestali działalności gospodarczą na stacji w Z. z tego względu, że upłynął termin na jaki zawarta była umowa dzierżawy. Nadto, jak Sąd ustalił na podstawie zeznań samych stron, do roku 2010, a nawet dłużej, utrzymywali płynność finansową spłacając zadłużenie.

Powód, będąc słuchany w charakterze strony podał, że stacja w D. nie przynosiła wysokich dochodów, ale określił je jako wystarczające.

Zdaniem Sądu Okręgowy strona powodowa nie wykazał związku przyczynowego pomiędzy tragiczną śmiercią syna a obecną ich sytuacją materialną, która by wskazywała na znaczne pogorszenie sytuacji materialnej z tego właśnie powodu. Wskazał, że wprawdzie z treści opinii biegłego wynika, że u powodów nastąpiło osłabienie aktywności życiowej, to jednak zważyć należało, że powódka po śmierci syna prowadziła dalej bar, a powód do 2010 roku czerpał zyski ze swojej działalności pozwalające na spłacanie wysokich rat kredytu. W konsekwencji uznał, że powodowie nie wykazali, że pogorszenie ich sytuacji życiowej nastąpiło w związku ze śmiercią ich syna.

W przedmiocie kosztów postępowania Sąd Okręgowy rozstrzygnął na podstawie art. 100 k.p.c.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżony został apelacją pozwanego w części, to jest w zakresie daty o której naliczane zostały odsetki.

Skarżący podniósł zarzut naruszenia art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c. i art. 361 § 1 k.p.c. poprzez zasądzenie odsetek od kwoty zadośćuczynienia ustalonego wyrokiem od dnia 12 grudnia 2009 r., a nie od daty wyrokowania oraz sprzeczności ustaleń sądu z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym poprzez przyjęcie, że powodowie wezwali pozwanego pismem z dnia 5 listopada 2009 r. do zapłaty zadośćuczynienia w wysokości po 50.000 zł.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w pkt 1 poprzez ustalenie terminu naliczania odsetek za opóźnienie od zasądzonego na rzecz strony powodowej zadośćuczynienia od dnia wyrokowania, to jest od 11 marca 2013 r oraz zasądzenie od powodów na jego rzecz kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Powodowie wnieśli o oddalenie apelacji i obciążenie pozwanego kosztami postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelację pozwanego należało uznać za uzasadnioną .

Wprawdzie okolicznością bezsporną jest, że pismem z dnia 5 listopada 2009r pełnomocnik powodów zgłosił żądanie zadośćuczynienia w kwotach po 25.000zł , ale roszczenie w kwotach po 50.000zł sprecyzowane zostało dopiero w pozwie, doręczonym pozwanemu 8.11.2011r. , a jego wysokość ustalona ostatecznie w wyroku z dnia 11 marca 2013r. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku brak jest wskazania przesłanek jakimi sąd kierował się, uznając że pozwany pozostaje w opóźnieniu w spełnieniu świadczenia od 12.12.2009r. Ocena zebranego w sprawie materiału dowodowego jednoznacznie wskazuje na to, że ostateczna wysokość przyznanego powodowi świadczenia ustalona została dopiero po przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego z dziedziny psychiatrii, który ustalił wysokość doznanego przez powodów uszczerbku na zdrowiu, co dopiero stanowiło podstawę wyrokowania. Zgodnie z treścią art. 448kc sąd może przyznać temu , czyje dobro osobiste zostało naruszone odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego, a zatem obowiązek zapłaty zadośćuczynienia powstaje dopiero z chwilą wyrokowania. Sąd ustalając wysokość zadośćuczynienia , zgodnie z treścią art. 316 § 1kpc bierze pod uwagę stan rzeczy istniejący w chwili wyrokowania i co do zasady odsetki ustawowe należne są od daty wymagalności roszczenia. Niemniej jednak w sytuacji ustalenia wysokości zadośćuczynienia według stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy, właściwe jest przyznanie

odsetek od chwili wyrokowania. (por. wyrok SA w Katowicach z dnia 18.04.2013r w sprawie I A Ca 874/12 LEX 1315663) .

Przyjęcie przez sąd w świetle dokonanych ustaleń, wcześniejszego terminu naliczania odsetek w niniejszej sprawie, bez wskazania okoliczności uzasadniających takie rozstrzygnięcie stanowi naruszenie art. 481 § 1kc w zw. z art. 448kc.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny uznając trafność zarzutu podniesionego przez stronę apelującą , na podstawie art. 386 § 1kpc orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i3kpc.

SSA K .Ratajczak SSA M. Mazurkiewicz-Talaga SSA B. Żuber